

Artikel

Het recht op voorzorg en nazorg In een risicomaatschappij

Johan Malcorps

Risico's en keuzevrijheid

Leven zonder risico's kan niet. Voluit leven is juist het ingaan op uitdagingen, het aangaan van risico's. Leven is avontuur. De illusie van een leven zonder enig risico is een verstikkende, zelfs gevaarlijke fictie. Het is het ultiem conservatieve dwangbeeld dat alle risico's permanent kunnen vermeden worden, dat nul-overlast mogelijk is. Als een dergelijke utopie van integrale veiligheid en harmonie al mogelijk zou zijn, dan zou het resultaat een totalitair 'brave new world' zijn, een voorgeprogrammeerd paradijs van eeuwigdurende verveling...

Leven in een risicomaatschappij als beschreven door Ulrich Beck, houdt in het onderkennen van risico's, het leren omgaan met risico's, het beheersen van risico's. De essentie is dat de burger zelf zijn of haar risico's kiest. Of op zijn minst mee beslist welke risico's hij of zij aanvaardbaar acht en welke niet.

Temeer daar het al even zeer een fictie is te denken dat absolute uitspraken mogelijk zijn over de omvang van risico's. De wetenschap onderkent niet graag haar grenzen. Maar de onzekerheid over bv. de gevolgen van technologische ontwikkelingen voor de volksgezondheid, het milieu, het klimaat is inherent aan wetenschappelijke vooruitgang. Blijven geloven dat deze onzekerheid door fundamenteel onderzoek tot nul kan herleid worden, is evenzeer een waanbeeld. Het waanbeeld van een almachtige wetenschap. De werkelijkheid is dat we moeten leven met onzekerheid, meer zelfs met onwetendheid.

De erkenning van de risicomaatschappij houdt de noodzakelijke erkenning in van het primaat van de maatschappij en van de politiek op de wetenschap. Het is enkel de samenleving, de democratie die fundamentele afwegingen kan maken. Deskundigen, wetenschappers kunnen enkel helpen in het beschrijven van risico's, van waarschijnlijkheden bij de huidige staat van kennis, bij de inzet van de best beschikbare technieken, in het aangeven van wegen en instrumenten om risico's te verminderen, maar zij kunnen niet in de plaats treden van het maatschappelijk debat over welke risico's al dan niet aanvaardbaar zijn.

Objectieve en subjectieve risico's

Waar wetenschappers of technocraten dit toch doen, negeert men bovendien het intrinsiek irrationeel karakter van zowel de individuele als maatschappelijke risico-evaluatie.

Objectief gezien is het compleet onzinnig dat een verstokt roker zich druk zou maken over de uitwasemingen van uitlaatgassen in bv. een parkeergarage. Want uiteraard is roken bewezen veel schadelijker dan het inhaleren van benzinedampen. Maar voor het roken kiest hij zelf. In het tweede geval is hij slachtoffer, wordt een inbreuk gedaan op zijn integriteit en vrijheid.

En waarom maken we ons zo druk over de mogelijke gezondheidseffecten van verbrandingsovens of van BSE-besmette koeien, als er jaarlijks onmiskenbaar zoveel slachtoffers vallen in het autoverkeer? Het minste dat men kan zeggen is dat dit totaal niet in verhouding is. Impliciet betekent dit dat we het systeem auto met zijn hoge dodentol aanvaardden, ook al willen we het aantal slachtoffers uiteraard fors naar beneden drukken. Maar in wezen is niemand bereid de moderne auto-mobiliteit als zodanig in vraag te stellen. Ook al weten we dat deze wijze van autonome verplaatsing tegen hoge snelheid over de openbare weg noodzakelijkerwijze onschuldige slachtoffers zal blijven eisen.

Ook aan deze ongerijmdheid ligt dus een maatschappelijke keuze aan de grondslag. Een maatschappelijke keuze overigens die geen verworvenheid voor eeuwig hoeft te zijn, die opnieuw kan en moet in vraag gesteld worden. Dit kan bv. op het ogenblik dat nieuwe technologieën nieuwe perspectieven bieden zoals de technologie van de intelligente snelheidsbegrenzing.

Bepaalde zware en zekere risico's worden toch aanvaard. De verstokte roker aanvaardt het risico op longkanker. De samenleving als geheel aanvaardt impliciet de hoge tol aan verkeersslachtoffers en de schadelijke uitlaatgassen eigen aan ons systeem van auto-mobiliteit. Maar schadelijke uitlaatgassen van industrie of verbrandingsovens zeker in woonzones worden niet aanvaard. Het onderscheid ligt tussen risico's waarvan men zelf de consequenties aanvaardt, en opgedrongen risico's, risico's die men machteloos moet ondergaan.

Dit irrationeel aspect aan risico-inschatting verklaart waarom overheden of bedrijven of er maar niet in slagen om met objectieve meetgegevens weerwerk te bieden aan wat mensen voor zich zelf of in groep als risico's aanvaardbaar achten. Dit is meer dan een communicatieprobleem. Het is veeleer een probleem van betrokkenheid. Waarom zou ik of zouden wij een risico, hoe miniem ook, aanvaarden, als we totaal buiten de besluitvorming gehouden worden? Van opgelegde naar overlegde risico's : dat moet de nieuwe trend worden. Maar echt respect voor overleg houdt ook in dat men kan aanvaarden dat in sommige gevallen risico's blijvend niet aanvaard worden.

Het Voorzorgsprincipe

Sinds het midden van de jaren '80 duikt het Voorzorgsprincipe op in internationale conventies als antwoord op de vraag hoe men moet omgaan met milieurisico's in het kader van de keuze voor een duurzame ontwikkeling. Zo bijvoorbeeld in beginsel 15 van de Verklaring van Rio de Janeiro inzake Milieu en Ontwikkeling (3-14/6/1992) :

"Teneinde het milieu te beschermen zullen staten naar hun vermogen op grote schaal de voorzorgsbenadering moeten toepassen. Daar waar ernstige of onomkeerbare schade dreigt, dient **het ontbreken van volledige wetenschappelijke zekerheid, niet als argument te worden gebruikt** voor het uitstellen van kosten-effectieve maatregelen om milieuaantasting te voorkomen."

Sindsdien woedt er een hevige interpretatiestrijd over de draagwijdte van het Voorzorgsprincipe. Duidelijk is dat het gaat om het vóór-komen, het vóór zijn van risico's, en dit door **vroegtijdig optreden**, ruim voordat de problemen zich effectief stellen. Anderzijds kan het niet gaan om het voorkomen van alle mogelijke risico's. Wel om het bepalen van een goed **evenwicht tussen aanvaardbare risico- en noodzakelijke beschermingsniveaus**. Deze niveaus worden in de mate van het mogelijke wetenschappelijk onderbouwd, maar de **bewijslast wordt omgekeerd** en gelegd bij wie risico's wil nemen, niet bij wie ze moet ondergaan. Bovendien wordt bij twijfel altijd de meest voorzichtigste optie genomen : er wordt steeds getwijfeld in het voordeel van de zwakste, de partij die bescherming behoeft, de consument, de omwonende, de meest kwetsbare bevolkingsgroep. Het zekere nemen voor het onzekere... Ook inherent aan het Voorzorgsprincipe is het **substitutiebeginsel** : het feit dat men waar mogelijk, risicovolle activiteiten vervangt door minder risicovolle. Nog belangrijker is de afweging in welke mate het nemen van risico's ook effectief nodig is om te voldoen aan effectieve behoeften : **het voorkomen van het nemen van node-loze risico's** dus. Essentieel tenslotte is het element van de **transparantie en de publieke participatie** in de besluitvorming rond risico's. Want dit is het logisch gevolg van de erkenning van de wetenschappelijke beperktheid in de beoordeling van risico's.

Vanuit diverse hoeken tracht men het begrip nu uit te hollen. Het dispuut laaide hoog op rond de mededeling die de Europese Commissie recent neerlegde over de toepassing van het Voorzorgsbeginsel.

Daarbij tracht men de onzekerheidsfactor zoveel mogelijk weer uit te wissen. Het voorzorgsprincipe wordt dan beschouwd als een tijdelijke, een overgangsmaatregel in afwachting dat wetenschappelijk onderzoek definitief uitsluitsel geeft.

Of men beroept zich op de noodzaak van een voldoende grond (“sufficient grounds”) om het voorzorgsprincipe in te roepen, bv. een minimale oorzakelijke band die moet kunnen gelegd worden tussen mogelijke schade en effecten. Het Europees Milieubureau daarentegen houdt het op de notie ‘reasonable suspicion’ : een voldoende vermoeden van schadelijke effecten.

Andere voorzorgsopponenten beroepen zich op redelijkheid en proportionaliteit. De te nemen voorzorgsmaatregelen moeten in verhouding staan tot de schade die men wil vermijden. Positief geformuleerd heeft men het dan over een beleid van ‘no regrets’ : ‘baat het niet, het schaadt ook niet’ of de effecten van een voorzorgsbeleid moeten minimaal ook andere voordeeleffecten meebrengen (bv. een antibroekasbeleid leidt tot energie- en dus ook kostenbesparingen voor bedrijven). Veel stringenter is de zienswijze dat het Voorzorgsprincipe slechts onderdeel wordt van een kosten-baten-analyse. Het substitutiebeginsel wordt dan vertaald, niet in de keuze voor de BBT (best beschikbare technologie), maar voor de BATNEEC (best beschikbare technologie zonder overdreven kosten voor de bedrijven).

Er zijn dus mogelijkheden te over om het Voorzorgsprincipe met de lippen te belijden, maar er in de toepassings sfeer meteen van af te wijken.

Vandaar dat het van groot belang is na te gaan in welke mate het Voorzorgsprincipe in onze Vlaamse en federale wetgeving geïntegreerd werd en in welke mate een voorzorgsbeleid reeds afdwingbaar is in de praktijk.

De norm en niets meer dan de norm?

Het Voorzorgsprincipe wordt stelselmatig naar voren geschoven in beleidsbrieven allerhande. Zo bv. in Het Vlaamse Milieubeleidsplan (MINA-2) en in het Federaal Plan Duurzame Ontwikkeling.

Maar in wetteksten zelf komt het veel minder voor. Zo wordt het Voorzorgsbeginsel niet vernoemd in de federale wet op de coördinatie van het beleid inzake duurzame ontwikkeling. En de federale wet op de productnormen viseert producten die een ernstig en dringend gevaar betekenen voor de volksgezondheid of het leefmilieu, maar zonder vermelding van een voorzorgs- of onzekerheidsdimensie.

Het voorzorgsbeginsel is wel uitdrukkelijk opgenomen in artikel 1.2.1 §2 van het Vlaams decreet houdende algemene bepalingen inzake milieubeleid.

Maar de vraag is of dit ook juridische consequenties heeft.

In de rechtszaak tegen de Isvag-verbrandingsoven, riep de bewoners van de Neerlandwijk te Wilrijk het Voorzorgsprincipe in als hoeksteen van hun argumentatie. Omwille van de onzekerheden i.v.m. de effecten van zowel de historische als de nieuwe vervuiling door de afvalverbranding op de gezondheid van de omwonenden en meer bepaald kinderen en pasgeborenen, werd gevraagd de oven niet meer her op te starten. En dit, ook al haalde de installatie (na renovatie) de opgelegde milieu-normen.

In eerste aanleg kregen de bewoners van de rechter gelijk : de rechter erkende het Voorzorgsprincipe als voldoende grond om de oven definitief te sluiten, ook al voldeed de installatie aan de wettelijke exploitatievoorwaarden.

In beroep werd deze redenering echter niet meer gevolgd. De beroepsrechter nam de argumentatie van de exploitant over die stelde dat het Voorzorgsprincipe een taakstelling inhoudt voor de overheid en dat de toepassing van het Voorzorgsbeginsel juist speelt bij de opmaak van de normen. De bestaande milieunormen zouden een weerspiegeling moeten zijn van het Voorzorgsprincipe.

Beide interpretaties leiden tot onoverzienbare moeilijkheden.

Als het Voorzorgsprincipe ingebakken hoort te zitten in de bestaande normen, dan is het zeer de vraag of deze normen momenteel streng genoeg zijn. In feite houdt men bij de opmaak van de emissienormen vooral rekening met bewezen schadelijke effecten en nauwelijks met wetenschappelijke onzekerheden of wetenschappelijke onwetendheid. Een algehele verstrenging van de normen om er echte Voorzorgs-normen van te maken, zal verregaande consequenties hebben.

Omgekeerd als men ervan uitgaat dat op basis van het Voorzorgsprincipe installaties kunnen gesloten worden ondanks het feit dat ze voldoen aan alle wettelijke verplichtingen, dan is evenzeer het hek van de dam. Want dan zouden zowat alle grotere industriële installaties quasi vogelvrij zijn, zoals vanuit diverse hoeken meteen werd gesteld na het eerste Isvag-vonnis.

In de praktijk zal naar een nieuw evenwicht moeten gezocht worden, dat maximaal invulling geeft aan het Voorzorgsprincipe. Dit betekent dat enerzijds bestaande emissie- en immissienormen (permanent) ter discussie moeten staan, rekening houdend met de stand van wetenschap en techniek. En dat anderzijds normen ook overstegen moeten kunnen worden : dat de discussie over een bepaalde uitstoot van of concentratie van schadelijke stoffen noodzakelijk steeds in een welbepaalde fysieke en maatschappelijke context zal moeten geplaatst worden.

Nieuwe Voorzorgsnormen

Verbranding zorgt altijd voor vervuiling en voor schadelijke gezondheidseffecten. Verbrandingsprocessen behoren dan ook tot de meest omstreden industriële processen. Zij zijn steeds bron van CO₂ (broeikasgas) en van gassen en stofdeeltjes die op korte of lange termijn onze gezondheid schaden. Anderzijds kunnen we ook niet zonder verbranding.

Voor alle mogelijke industriële verbrandingsprocessen (gaande van verbrandingsmotoren tot verbrandingsovens) zal op basis van de nieuwe inzichten over de schadelijke invloed van kleine stofdeeltjes (met een diameter kleiner dan 2,5 micron) op de longen, een herevaluatie nodig zijn van de geldende normen.

De huidige normen zijn dus niet meer aangepast aan het huidige kennisniveau inzake milieu en gezondheid. Een nieuw vergelijk zal moeten gevonden worden. Ook nu zal het in de feiten onmogelijk zijn om tot een 100% toepassing van het Voorzorgsprincipe te komen. Tenzij men alle verbrandingsprocessen wil stilleggen.

Opnieuw moeten we voor ogen houden dat niet alle risico's kunnen vermeden worden. Bovendien is het dikwijls nuttig de probleemstelling ook mondiaal te stellen.

Want wat blijkt? Het grootste gezondheidsrisico door luchtverontreiniging lopen op dit moment de armste mensen in ontwikkelingslanden. Krappe behuizing, slechte verluchting, het gebruik van vervuilende (biomassa) brandstoffen op open vuren en stoven en van bv. kerosine-lampen voor verlichting leidt tot een grote concentratie van vervuilende stoffen (CO, NO_x, SO₂, PAK's) in kleine afgesloten ruimten, met alle gevolgen vandien voor de mensen die veelvuldig in deze ruimte verblijven (vrouwen, kleine kinderen) : respiratoire aandoeningen en een hoog kankerrisico. De vervuiling binnenshuis is gemiddeld **60 keer ongezonder** dan in het westen.

De toepassing van het Voorzorgsprincipe in deze landen heeft vooral te maken met de 'ontwikkelings'-poot van de Rio-conferentie ('Milieu en Ontwikkeling, 1992). Nieuwe voorzorgsnormen moeten op termijn haalbaar zijn voor allen. En niet enkel voor een beperkte elite.

Nieuwe normen zijn ook nodig voor de aanwezigheid in ons milieu van een hele reeks van organochloorverbindingen (waaronder dioxines en PCB's), die op basis van de recente bevindingen inzake effecten op vruchtbaarheid en immuniteit, ook voor de geboorte, geheel uitgefaseerd moeten worden (cf. de recent afgesloten VN-conventie inzake 'persistente organische pollutanten' of POP's). Nu vervuilende stoffen niet enkel als mogelijke kankerverwekkers beoordeeld worden, maar er ook in toenemende mate komt voor hun effecten als hormonenverstoorders ('endocrine disruptors'), wordt de hele bestaande risico-evaluatie in feite overhoop gehaald.

Andere voorbeelden van risico's die in volle evaluatie zijn : de effecten van genetisch gemodificeerde organismen op het milieu, de aanvaardbaarheid van lawaai en stank, de effecten van niet-ioniserende straling (bv. van gsm-zendmasten), enz.

Nieuwe normen kunnen een zeker houvast geven, maar nooit een absolute zekerheid. Op basis van de best mogelijke normen, kan het echte milieu/gezondheids-overleg beginnen.

Nood aan een integraal beleid

Om tot een werkbare omzetting van het Voorzorgsprincipe te komen, is er verder nood aan een **integraal milieubeleid**. D.i. een milieubeleid dat veel meer dan nu het geval is, rekening houdt met alle mogelijke effecten op mens en omgeving, ook als daarrond nog onzekerheden leven. En tegelijk een beleid dat echt rekening houdt met de mening van omwonenden.

Om te beginnen is er nood aan beleid dat uitgaat van de reële concentraties aan vervuilende stoffen in lucht, (grond)water of bodem enerzijds en indicaties i.v.m. de gezondheid van de mensen die er wonen anderzijds. In plaats van elk bedrijf apart te bemonsteren, gaat men alle vervuilende activiteiten in een gebied globaal bekijken en het totale milieu-impact vergelijken met al bestaande vervuiling en/of gezondheidsproblemen.

Een integraal milieubeleid zal dan concreet inhouden dat emissies moeten kunnen worden afgestemd op de maximaal toelaatbare immissies. Dit betekent dat emissienormen voor bedrijven niet noodzakelijk voor alle gebieden dezelfde hoeven te zijn. Dit wordt in feite al onderkend in de artikelen 20 en 21 van het Milieuvergunningendecreet. Met het oog op de bescherming van mens en leefmilieu kan de vergunningverlenende overheid bij het verlenen van een vergunning bijzondere exploitatievoorwaarden opleggen (verder gaand dan de algemene of sectorale normen). In die zin kan de vergunning verlenende overheid of de Vlaamse overheid rechtstreeks vergunningsvoorwaarden wijzigen of aanvullen. Als deze artikelen worden toegepast vanuit een meer globale aanpak per milieuzone (milieuzonering), komen we dicht bij een nadere invulling van het Voorzorgsprincipe.

Daarnaast is er nood aan veel meer transparantie van de beleidsgegevens en aan een actieve participatie van de omwonenden. Waar aan mensen gevraagd wordt om mee te delen in de risico's, moeten deze op zijn minst objectief meegedeeld worden. Maar moeten de betrokkenen ook kunnen deel hebben aan de besluitvorming. Uiteraard zijn er ook grenzen aan een dergelijk overleg. T.a.v. een ongenueanceerde NIMBY-reflex die geen enkel risico in de eigen achtertuin bespreekbaar acht, staat de overheid dikwijls machteloos. Anderzijds ontstaat een dergelijke reflex meestal als reactie op bar slechte communicatie.

Voorzorg en ...Nazorg

Wellicht zullen we binnen afzienbare tijd een beleid voeren dat echt duurzaam is en zoveel mogelijk een consequente toepassing van het Voorzorgsprincipe inhoudt op alle domeinen.

Maar wat met de mensen die in het verleden al het slachtoffer werden van een roekeloos, onvoorzichtig beleid? Omdat bedrijven dikwijls straffeloos normen met de voeten traden, omdat overheden dit gedoogden. Of als we verder terug gaan in de tijd : omdat de normen totaal geen weerspiegeling boden van de reële risico's of omdat er zelfs helemaal geen normen waren.

In het bodemsaneringsdecreet werd bv. al een regeling ingevoerd voor historische vervuiling. Maar die blijft beperkt. Een echt objectieve aansprakelijkheid geldt maar na het invoeringsjaar van het decreet (1995). En bedrijven zijn slechts saneringsplichtig voor de eigen bedrijfsterreinen, niet voor vervuiling aangericht in de ruimere omgeving. Bedrijven kunnen ook nog veel te weinig aangesproken worden voor gezondheidsschade bij werknemers of ex-werknemers. Zeker als ziektesymptomen zich pas na een lange latentieperiode voordoen, blijft de bestaande regeling voor beroepsziekten dikwijls in gebreke. En er is helemaal niets geregeld voor gezondheidsschade veroorzaakt door bedrijven bij omwonenden.

Toch is er ook zoets als een **zorgvuldigheidsplicht** voor bedrijven en bedrijfsleiders. Zo lezen we in artikel 22 van het Milieuvergunningendecreet : **“Ongeacht de verleende vergunning moet de exploitant steeds de nodige maatregelen treffen om schade, hinder en zware ongevallen te voorkomen en, om bij ongeval, de gevolgen ervan voor de mens en het leefmilieu zo beperkt mogelijk te houden”**. Dit principe werd verder uitgewerkt in een reeks van Vlarem 2-bepalingen (bv.

4.1.2.1 en 4.1.3.2). Belangrijk daarbij is dat het om een verplichting gaat die verder reikt dan het klakkeloos naleven van de milieuvergunning en dito milieunormen.

In feite kan dit zorgvuldigheidsbeginsel gezien worden als een concrete omzetting van het Voorzorgsbeginsel in een plichtenleer voor bedrijven, conform artikel 30.26 van Agenda 21 -over 'verantwoordelijk ondernemingschap'.

Kan dit principe met terugwerkende kracht ingeroepen voor schade veroorzaakt aan mensen of milieu in het verleden? In feite wel. Milieuproblemen zijn al enige tijd voldoende bekend. En de schadelijke effecten van bepaalde stoffen voor de gezondheid waren daarvoor ook al genoegzaam bekend. De zorgvuldigheidsplicht is zoveel als een omzetting van evidente bepalingen van rechtgeaarde burgerzin in milieurechtjargon.

Bedrijven die deze zorgvuldigheidsplicht schenden of in het verleden geschonden hebben, moeten dus aanspreekbaar zijn.

Hetzelfde geldt voor de overheid. Ook de diverse overheden hadden het kunnen of moeten weten. Zij hebben door hun laks optreden mee schuld aan diverse vormen van dikwijls onherstelbare milieu- of gezondheidsschade. Ook voor de overheid geldt dat er misschien verzachtende omstandigheden kunnen ingeroepen worden, maar dat men zeker niet vrijuit kan gaan.

Een concreet voorbeeld is dat van de asbestindustrie. De productie van asbest werd in ons land pas in 1998 stil gelegd. Toch weten we al (minstens) sinds de tweede wereldoorlog dat asbest bijzonder schadelijk is voor de gezondheid. Bedrijven stelden hun werknemers en klanten bewust bloot aan asbestvezels. De overheid trad veel te laks op. Het gevolg is nu een toenemend aantal mensen die (over)lijden aan mesotheliom, asbestose en asbestgerelateerde (long)kankers. In Frankrijk en Nederland, en recent ook in eigen land, hebben asbestslachtoffers zich verenigd en eisen ze nu schadevergoeding. Van de betrokken bedrijven, maar ook van de overheid.

Voorlopig lijkt de realisatie van een dergelijke nazorg-plicht nog veraf. Maar verder onderzoek naar de relaties tussen milieuvervuiling en gezondheid, kunnen snel tot nieuwe inzichten leiden, ook tot nieuwe inzichten inzake verantwoordelijkheden.

Voor asbest staat de band tussen mesotheliom en asbest absoluut vast. Asbestslachtoffers zijn in die zin de gangmakers van een nieuwe burger-rechten-beweging : burgers die opkomen voor het recht op nazorg na geleden gezondheidsschade door milieuvervuiling.

Tot slot : uiteraard kunnen nazorg en voorzorg nooit los van mekaar staan. Als een gebied, een wijk, mensen zwaar te lijden hadden, hebben onder historische vervuiling, als ze rechthebbenden zijn op nazorg, is het evident dat het voorzorgsprincipe voor deze zones of mensen maximaal speelt. Waar de nazorg aansleept, is het recht op voorzorg onvoorwaardelijk. Zoveel moet duidelijk zijn.

Waar in de toekomst foute keuzes gemaakt worden in een voorzorg-afwegingsprocedure, zal automatisch een recht op nazorg gegenereerd worden.

Waar vermijdbare risico's toch gedoogd worden en zeker waar niet-gewenste risico's toch toegelaten worden, ontstaat een recht op schadeloosstelling. Deze principiële claim verhoogt tegelijk de druk op een maximale toepassing van risico-preventie.

Dan is de cirkel rond.

Maar de paradox blijft.

Kwaliteit van leven is het uitsluiten van zoveel mogelijk niet-gewenste risico's.

Maar het uitsluiten van Alle risico's is de ontkenning van leven.

Sterven is het ultieme risico en het einde van alle risico's...

Johan Malcorps

Bio

Johan Malcorps

Vlaams parlamentslid en gemeenschapssenator voor Agalev

Vooral actief rond dossiers inzake milieu en gezondheid.

Recent benoemd tot voorzitter van een aparte commissie in het Vlaams Parlement die rond milieu en gezondheid nieuwe aanbevelingen zal formuleren aan de Vlaamse regering.